

Nr 924

Av herr Jacobsson, Per, om ökat stöd åt jordbruket i Norrland.

(Lika lydande med motion nr 1091 i Andra kammaren)

I den debatt som förs om näringslivets utveckling i Norrland har jordbrukets ställning i alltför hög grad kommit i skymundan. Jordbruket ger dock även i dagens läge inom betydande områden mera sysselsättning än någon annan näringsgren. Trots detta kommer jordbruket sällan med, annat än i negativ mening, när sysselsättningsfrågorna diskuteras.

Det är på tiden att jordbrukets ställning och möjligheter som en sysselsättningsskapande faktor, inte minst i våra utpräglade jordbrukarlän i norra Sverige utan också i andra delar av landet, blir ordentligt belyst och dess möjligheter blir tillvaratagna.

Jordbruket i en stor del av de norrländska områdena har i stor utsträckning haft karaktären av deltidsjordbruk, kompletterade med skogsbruk eller andra bisysselsättningar. Möjligheterna till biinkomster genom skogsarbete eller på annat sätt har starkt minskat eller helt försvunnit. Nya möjligheter till sysselsättning i industrier eller servicenäringar kan givetvis i en del fall yppa sig, som samtidigt gör det möjligt att driva ett mindre jordbruk, men detta hör dock mera till undantagsfallen.

Dessa omständigheter gör att man måste räkna med en fortsatt minskning av antalet brukare, men frågan är i vad mån detta nödvändigtvis måste innebära produktionsminskning eller minskade möjligheter att utnyttja den odlade arealen.

Hela detta problem har en mycket komplex bakgrund. Får utvecklingen ohämmat fortgå är i betydande områden en nästan total avfolkning oundviklig med stora kapitalförluster för den enskilde och samhället som en given följd för att inte tala om de omätbara värden i fråga om trivsel, trygghet och personlig tillfredsställelse som går förlorade.

Det är inte svårt att förutsäga vad stark produktionsminskning inom vissa områden kan komma att betyda. Mjölkturen och mejerier kommer i farozonen, och när de läggs ned drabbas inte bara de jordbrukare som finns kvar utan också de centralorter där mejerierna ligger. Ett klart samband således mellan jordbruket i glesbygd och sysselsättningen i centralort. Vide, björksly och sorkar tar hand om den obrukade åkerjorden.

Ingen som känner förhållandena något kan vara oberörd av denna utveckling. Frågan är om någonting kan göras och i så fall vad. Det torde vara orea-

listiskt att räkna med att jordbruket skall kunna fortbestå som näring i alla områden där det i dag finns odlad jord. Därtill är förutsättningarna i åtskilliga fall alltför ogynnsamma, men det bör också slås fast att nedläggningen av jordbruk inte alltid beror på dåliga förutsättningar utan har sin grund i andra omständigheter som i detta sammanhang verkligen har sitt intresse.

En av de starkast pådrivande krafterna har utan tvivel varit den rationaliseringsdebatt som under många år pågått med i huvudsak ekonomiska argument och som delvis utformat sig till en antjordbrukspropaganda med negativa psykologiska effekter. Åtminstone den norrländske jordbrukaren har känt sig utpekad, och han har så småningom, om än motvilligt, börjat tro på talet om dålig standard, låg timförtjänst och hur bra det vore för Sverige om han slutade med sitt jordbruk och blev industriarbetare söderut.

Att en jordbrukare skall ha lika hög standard som andra yrkesgrupper behöver inte diskuteras. Vad som däremot kan diskuteras är vad som menas med hög standard. Är det timförtjänsten eller årsinkomsten — familjeinkomsten — och hur värderas bostad och arbetsmiljö? Det finns otvivelaktigt en stor grupp människor som med glädje accepterar en lägre timlön än industriarbetaren och finner full kompensation i andra värden som jordbrukandet ger.

Det är ingen svårighet för de lokala myndigheterna att se jordbruket i sitt sammanhang. Däremot tycks det vara svårt på högsta nivå. Kommunalmännen i åtskilliga av våra Norrlandskommuner inser klart den centrala roll som jordbruket spelar för utveckling och sysselsättning. Utan jordbruk och levande bygd ingen välmående centralort. Att låta den sysselsättningsskapande och produktiva resurs, som den odlade jorden utgör, ligga outnyttjad har endast de mest välmående kommunerna råd med, och sådana är det ont om i Norrland. Det är dags att erkänna jordbruket som en fullvärdig sysselsättning vilken dessutom har en avgörande inverkan på frågan om bosättning över huvud skall vara möjlig.

Man brukar tala om att överskottet av jordbruksprodukter gör det nödvändigt att begränsa jordbruksproduktionen. Mot detta kan invändas att det knappast är jordbruket i Norrlands inland som skapar detta problem. Överskotten kommer från våra stora jordbruksbygder där vi samtidigt har en kraftig industriell expansion och en stor efterfrågan på arbetskraft.

Inom dessa områden kan jordbruksrationaliseringen vara samhället till gagn genom att överföra lågproduktiv arbetskraft från orationella jordbruk — sådana finns verkligen också i Syd- och Mellansverige — till industrin, medan detta är omöjligt i det norrländska jordbruket.

Mången frågar sig på allvar: Finns det förutsättningar att driva lönsamt jordbruk i Norrlands inland? För den som känner förhållandena och rest i dessa bygder bör frågan vara onödig. Vackra gårdar och välskötta jordbruk talar sitt språk. Vad klimat och jordar beträffar har vi i många avseenden lika goda förutsättningar som Mellansverige, i vissa fall kanske bättre. Vi kan

producera proteinrikt grovfoder på vallar och rapsfält som grund för en lönsam mjölk- och köttproduktion, vi har unika möjligheter att odla virusfri utsädespotatis, och vår matpotatis står i särklass. Våra trädgårdsprodukter har en arom och struktur som inte kan åstadkommas på sydligare breddgrader, möjligen beroende på kombinationen ljusa nätter och relativt låg temperatur.

Den officiella jordbrukspolitikens huvudlinje är ju att skapa stora enheter, de s. k. KR-jordbruken. Denna brukningsform har självfallet sitt berättigande men samtidigt också sin givna begränsning. Skall det norrländska jordbruket i framtiden baseras enbart på de stora enheterna då är huvuddelen av inlandets jordbruk dömd att försvinna. Dels lägger de geografiska och topografiska förhållandena hinder i vägen, dels torde det vara ett mycket begränsat antal unga verksamma jordbrukare som vill satsa på dessa riskfyllda, konjunktur känsliga och ekonomiskt äventyrliga företag, där både den enskildes och samhällets satsning måste bli mycket stor.

Det har tidigare påpekats att antalet brukare säkert kommer att kraftigt minska. Detta betyder att åkerjord blir friställd, i många fall välbelägen och av god beskaffenhet. Vem skall ta hand om denna? Svaret på den frågan är i hög grad beroende på under vilka villkor det kan ske och om man från samhällets sida visar något intresse för problemet som sådant. En annan fråga — kanske den viktigaste — är givetvis huruvida det finns intresse bland våra jordbrukare för den naturliga självsanering det här är fråga om.

Förhållandet är ju att vi i de bygder det här gäller i allmänhet har ett mycket gott bostadsbestånd på våra jordbruk. Ekonomibyggnaderna kan vara sämre, men de är framför allt för små och otillräckliga för att medge den utökning av djurbeståndet som det kommer att innebära om man skall ta hand om ett eller flera närliggande jordbruk. En relativt blygsam investering skulle kanske göra detta möjligt. Många exempel på rationalisering av denna typ kan i dag pekas på, där de ekonomiska insatserna varit relativt små men där man på detta sätt kunnat skapa familjejordbruk som ger sysselsättning och en ingalunda föraktlig familjeinkomst. Jordbruk som medger en levnadsstandard som i många avseenden, när man sammanväger olika faktorer, väl kan mätas med vad relativt välavlönade tjänstemannafamiljer i våra storstäder kan komma upp till.

En del kommuner har, som tidigare framhållits, beslutat att lämna stöd till jordbruksnäringen i olika former. Den frågan måste ställas: Bör inte den norrländske jordbrukaren i jämlikhetens namn också få del av samhällets bistånd när det gäller att lösa sina ekonomiska problem även om de inte är av den storleksordning eller helt passar in i det mönster som sakkunskap och skrivbordsexpertis linjerat upp? Här är dock fråga om så väsentliga ting som dels att kunna ta vara på och utnyttja den odlade jorden, dels att undvika en förödande kapitalförstörelse i fråga om byggnader och naturtillgångar, dels att kunna skapa sysselsättning och utkomst åt en bo-

fast befolkning, dels att bevara underlaget för samhällets service i olika avseenden och slutligen, vilket ingalunda är det minst viktiga, bereda möjlighet för de människor som så önskar att välja det yrke och den sysselsättning som för dem blivit en naturlig och uppskattad livsform.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t fästa uppmärksamheten på jordbrukets centrala betydelse för utvecklingen i Norrlandslänen, speciellt dess inland, ur sysselsättningssynpunkt,

2. att även det mindre familj jordbruket kan bli föremål för lantbruksnämndernas normala bidrags- och låneverksamhet för yttre och inre rationalisering även om kostnaderna understiger vad som i lånekungörelsen föreskrives eller övriga villkor i gällande bestämmelser ej är helt uppfyllda, samt

3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag snarast möjligt framlägges om anvisande av medel att disponeras av lantbruksnämnderna i de fyra nordligaste länen för utveckling av jordbruket i nedläggningsområdena. Utvecklingsmedlen skall exempelvis kunna satsas som rörelsekapital vid försök med nya driftsformer och fältmässiga försök med nya växter eller för utveckling av ny teknik och metodik för inom området aktuell lantbruksproduktion i syfte att anpassa den till tidens krav och de resultat som modern forskning och erfarenhet på området kommit fram till.

Stockholm den 28 januari 1970

Per Jacobsson (fp)